



## Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qanunvericilik fəaliyyəti tarixindən

**Cahangir Nəsirov,**  
*Prokurorluğun fəxri işçisi, baş ədliyyə müşaviri, Azərbaycan Vəkillər Kollegiyasının və Yazıçılar Birliyinin üzvü, Respublika Veteranlar Təşkilatında şöbə rəisi*

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, çox hörmətli İlham Əliyev ölkənin bu gününün problemlərini həll etməklə yanaşı xalqımızın keçmişini də unutmur, onun şanlı tarixini öyrənməyə, bu tarixdən düzgün nəticələr çıxarmağa, əməlləri ilə qəhrəmanlıq salnamələri yazan babalarımızın irsi ilə qurur duymağa, bu irsə sadıq olmağa səsleyir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi xalqımızın tarixinin ən möhtəşəm səhifələrindən biridir. Bu il – 2018-ci il may ayının 28-də onun 100 ili tamam olur. Bu hadisə ilə əlaqədar olaraq Prezidentimizin imzaladığı Xalq Cümhuriyyətinin 100-illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncamda xüsusi vurğulanmışdır ki, təsis edilən bu dövlət müsəlman Şərqində ilk parlamentli respublikası olmuşdur. Keçmişinin müəyyən dövrlərində tarixin hökmü ilə böyük imperiyalar tərkibinə qatılmaq məcburiyyətində qalmış qədim və zəngin dövlətçilik ənənəsinə malik Azərbaycan xalqı müstəqil inkişaf yoluna qədəm qoyarkən suveren hakimiyyətin formalaşmasının və idarə olunmasının ən progressiv üsulunu seçmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti məhz dünyanın siyasi nizamının yenidən qurulduğu bir vaxtda, XIX əsrin axırları və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın yaşadığı parlaq mədəni yüksəliş mərhələsinin məntiqi yekunu olaraq meydana çıxmışdır.

Prezidentimizin bu məsələ ilə əlaqədar imzaladığı ikinci – 10 yanvar 2018-ci il tarixli Sərəncamla 2018-ci il Azərbaycan Respublikasında «Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ili» elan edilmişdir. Bununla əlaqədar olaraq ölkə daxilində və xaricində yubiley tədbirlərinin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Fikrimcə, bu tədbirlər Azərbaycan xalqının zəngin keçmişi ilə

bu günkü nailiyyətlərinin əlaqəsini qabarıq şəkildə nümayiş etdirəcəkdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasını təsadüfi tarixi hadisə olmadığını hələ xalqımızın ümummilli lideri, Azərbaycan Respublikasının sabiq Prezidenti Heydər Əliyev qeyd etmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 85

illiyi münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciətində o, demişdir: «Müsəlman şərqində ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ölkəmizin çoxəsrlik sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni inkişafının, xalqımızın milli oyanışı və dirçəlişi proseslərinin məntiqi nəticəsi kimi meydana çıxmışdır».

### Heydər Əliyev

Cümhuriyyətin tarixi kifayət qədər öyrənilmiş, təhlil edilmiş və yayılmışdır. Müddət etibarını ilə nə qədər qısa olsa da, bu tarix Azərbaycan xalqının böyük intellektual və sosial potensiala malik olduğunu nümayiş etdirmişdir. Cəmi 23 ay fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Parlamenti özünün həyatiliyini, yüksək işgüzarlıq qabiliyyətini, Azərbaycan xalqının siyasi mədəniyyətinin isə parlament idarəçiliyi səviyyəsinə yüksəldiyini sübut etdi.

Sovetlərin tarix, hüquq və siyasi ədəbiyyatında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin və onun hökumətinin demokratik mahiyyəti bilərəkdən təhrif edilmişdir. Sovet hüquq, tarix və siyasi ədəbiyyatında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti quldur, xan-bəy hökuməti kimi təqdim edilmişdir. Şübhəsiz ki, bu fikirlər də həqiqətə uyğun olmamışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti gələcək nəsillərin yaddaşında xalqımızın tarixinin ən parlaq səhifələrindən biri kimi həmişə qalacaqdır. O, demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə, hərbi quruculuq sahələrində atdığı mühüm addımları başa çatdırma bilməsə də, onun qısa müddətdə həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın tarixində silinməz iz buraxmış, milli dövlətçilik ənənələrimizin bərpası işində böyük rol oynamışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin 145 iclası keçirilmiş, parlamentin son iclası 1920-ci il

**«Xalq gərək daim öz kökünü xatırlasın, tarixini öyrənsin»**



aprelin 27-də olmuşdur. Bu müddətdə Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin müzakirəsinə 270-dən yuxarı qanun layihəsi çıxarılmışdır ki, onlardan da 230-a yaxını təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 28 may 1918-ci il tarixdə qəbul etdiyi ilk normativ hüquqi akt o zamankı Zaqafqaziya Seyminin Azərbaycandan olan deputatları Həsən bəy Ağayev, Fətəli xan Xoyski, Mehdi bəy Hacınski, Xəlil bəy Xasməmmədov və qeyrilərinin, cəmi 25 nəfərin (katib Mustafa Mahmudov) daxil olduğu Müsəlman Milli Şurası tərəfindən qəbul edilən Azərbaycanın İstiqlalı haqqında Bəyannamə idi. Bəyannamədə göstərilirdi: «1. Bu gündən etibarən Azərbaycan xalqları suveren hüquqlara malikdirlər, Şərqi və Cənubi Zaqafqaziyadan ibarət olan Azərbaycan tam hüquqlu müstəqil dövlətdir. 2. Müstəqil Azərbaycanın siyasi quruluş forması Demokratik Respublikadır. 3. Azərbaycan Demokratik Respublikası bütün millətlər, xüsusilə qonşu xalqlar və dövlətlərlə mehriban qonşuluq münasibətləri yaratmağa çalışır. 4. Azərbaycan Demokratik Respublikası öz sərhədləri daxilində milliyətindən, dinindən, sosial vəziyyətindən və cinsindən asılı olmayaraq, bütün vətəndaşlara vətəndaşlıq və siyasi hüquqlar təmin edir. 5. Azərbaycan Demokratik Respublikası öz ərazisi daxilində yaşayan bütün millətlərə azad inkişafı üçün geniş imkanlar verir. 6. Müəssisələr Məclisi seçilənə qədər Müvəqqəti Hökumət Milli Şura və Milli Məclis qarşısında məsuliyyət daşıyır və hesabat verir».

Bəyannamə altı bənddən ibarət olmaqla əsl ərəb əlifbası ilə Azərbaycan dilində tərtib olunmuş, lakin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qanunlar külliyyatında rus dilində olan variantı çap edilmişdir. Bu, birinci növbədə, ondan irəli gəlirdi ki, Müsəlman Milli Şurası üzvləri əsasən Avropa təhsilli, o cümlədən rus dilində təhsil almış şəxslər idi. Parlamentin iclasları Azərbaycan dilində aparılmasına baxmayaraq, qəbul olunmuş qanun və qərarlar rus dilində tərtib və çap olunması təsadüfi deyildi.

Müsəlman Milli Şurası tərəfindən cəmi altı qərar, o cümlədən 28 may 1918-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Şurasının birinci kabinetinin tərkibinin təsdiq edilməsi barədə, 17 iyun 1918-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Şurasının ikinci tərkibinin təsis edilməsi barədə, yenə həmin tarixdə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin hüquq və vəzifələri barədə, Azərbaycan Milli Şurasının buraxılması barədə, nəhayət, 20 noyabr 1918-ci il tarixdə Azərbaycan Parlamentinin yaradılması haqqında qanun və qərarlar qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin dekabr ayında keçirilmiş iclaslarında «Siyasi amnistiya haqqında» Qanun layihəsi müzakirə edilmiş və 8 yanvar 1919-cu il tarixli iclasında qəbul olunmuşdur. Beş bənddən ibarət olan bu Qanunun 5-ci bəndinə əsasən 7 dekabr 1918-ci il tarixə qədər mülki və hərbi hakimiyyətin göstərişi ilə qeyri-məhkəmə qaydasında təyin edilmiş cəzalar, həmçinin, siyasi etibarsızlıq səbəbindən təyin olunmuş cəzalar ləğv edilmiş, onların icrası ilə bağlı aidiyyəti üzrə Daxili İşlər və Hərbi Nazirliyə tapşırıqlar verilmişdir.

Parlament 25 yanvar 1919-cu il tarixdə səpgili yatalaq epidemiyası ilə mübarizə məqsədilə Bakı şəhər bələdiyyəsinə dövlət xəzinəsindən iki milyon iki yüz min rubl, Gəncə bələdiyyəsinə isə dörd yüz əlli min rubl faizsiz kredit ayrılması barədə qanun qəbul etmişdir.

Hələ bundan əvvəl Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti 9 noyabr 1918-ci il tarixdə milli bayraq haqqında qərar qəbul etmiş, həmin qərarla yaşıl, qırmızı və mavi rənglərdən, ağ aypara və səkkizbucaq ulduzdan ibarət olan milli bayrağın təsviri təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Parlamenti tərəfindən qəbul edilmiş qanunların təhlili göstərir ki, Parlament əhalinin konkret təbəqələrinin maddi-sosial müdafiəsini gücləndirmək məqsədilə bir sıra Qanunlar qəbul etmişdir. Belə ki, Parlament 4 fevral 1919-cu il tarixdə «Dəmiryolu qulluqçularının vəziyyətini yaxşılaşdırmaq haqqında» Qanun qəbul etmişdir.

Azərbaycan Parlamenti tərəfindən əhalinin sosial müdafiəsi ilə bağlı yuxarıda qeyd edilən Qanunun qəbul edilməsi onun fəaliyyətində yeganə hal olmamışdır. O mart 1919-cu il tarixdə zəhmətkeş sinfin əmək və məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə tədbirlərə əvvəlcədən baxılması üçün «Əmək nazirliyi yanında fəhlə məsələləri üzrə Xüsusi Müşavirənin təsis edilməsi haqqında», 19 mart 1919-cu il tarixdə «Azərbaycan hökumət təşkilatlarının qulluqçularına Novruz bayramı münasibətilə birdəfəlik yardım verilməsi haqqında» qanunlar qəbul olunmuşdur. «Bakı Dövlət Universitetinin Nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında» Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin 29 aprel 1919-cu il tarixli qərarı Azərbaycan tarixinin sonrakı mərhələlərində də Azərbaycan elminin və tədrisinin inkişafında müstəsna rol oynamışdır. Ümummillə liderimiz Heydər Əliyev bu hadisəni belə qiymətləndirmişdir: «Əsrin əvvəlindən bu günə kimi Azərbaycan elminə və maarifinə çıraq tutan universitetimizin yaradılması



xalqımızın tarixində ən əlamətdar hadisədir». Parlamentin 17 iyul 1919-cu il tarixdə qəbul etdiyi «Qısa müddətli pedaqoji kursların açılması haqqında» Qanun da bu qəbildəndir. Qanunda 1 iyul 1919-cu il tarixdən Qazax, Nuxa (indiki Şəki), Şuşa, Quba, Zaqatala, Salyan, Bakı və Gəncə şəhərlərində iki aylıq pedaqoji kursların açılması və bu məqsədlə Dövlət xəzinəsindən iki milyon üç yüz doxsan min (2390000) rubl ayrılması nəzərdə tutulurdu.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti əhalinin maarifləndirilməsi işinə xüsusi diqqət yetirmişdir. 1 sentyabr 1919-cu il tarixdə Parlament 1919-1920-ci tədris ilində Avropaya göndərilən tələbələrə ayda 400 frank, 1000 frank yol xərci, Rusiyaya göndərilənlərə ayda 3 min rubl, 3 min rubl isə yol xərci ödəmək şərti ilə, xarici dövlətlərin ali məktəblərinə yüz (100) abituriyent və tələbə göndərmək üçün xalq maarifi nazirliyinin sərəncamına Dövlət xəzinəsindən yeddi milyon (7000000) rubl vəsait ayrılması bərədə qərar qəbul etmişdir.

18 sentyabr 1919-cu il tarixdə Parlament «Xalq məktəblərinin kitabxanaları üçün Azərbaycan dilində yeni kitabların alınması üçün xalq maarifi nazirliyinin sərəncamına Dövlət xəzinəsindən bir milyon (1000000) rubl vəsait ayrılması haqqında» Qanun qəbul etmişdir.

Dövlət hakimiyyətinin bölgüsü prinsipi baxımından nisbətən yeni yaradılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Məclisi-müəssisənə ilə bağlı normativ hüquqi aktın qəbul edilməsinin xüsusi əhəmiyyəti vardı. 21 iyul 1919-cu il tarixdə Parlament tərəfindən qəbul edilmiş «Azərbaycan Respublikası Məclisi-müəssisənə seçki haqqında Əsasnamə»yə görə Məclisi-müəssisənə 120 nəfər üzvün seçilməsi nəzərdə tutulurdu. Bu Əsasnamənin 3-cü maddəsinə əsasən Məclisi-müəssisənə seçkilərdə iştirak etmək hüququna hər iki cinsdən olan və seçki gününədək 20 yaşı tamam olan respublika vətəndaşları malik idi. İnzibati vəzifələr tutan şəxslər o cümlədən: pristavlar, qəza rəislərinin köməkçiləri, qəza rəisləri, polismeysterlər, polismeysterlərin köməkçiləri, qubernatorlar və onların köməkçiləri yalnız aktiv seçki hüququndan (seçmək hüququndan) istifadə edirdilər.

Xüsusi əhəmiyyət kəsb edən qanunlardan biri də Parlamentin 11 avqust 1919-cu il tarixdə qəbul etdiyi «Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında Qanun» idi. Qanunun 1-ci maddəsinə əsasən milli və dini fərqlərə baxmayaraq, özləri və ya onların valideynləri Azərbaycan Respublikasının ərazisində doğulmuş keçmiş Rusiya imperiyasının bütün təbəələri Azərbaycan vətəndaşları hesab edilirdilər. Qanunun 2-ci bölməsinin

1-ci maddəsində göstərilirdi ki, birinci bölmənin birinci maddəsində göstərilməyən aşağıdakı şəxslər Azərbaycan vətəndaşlığı hüququnu əldə edirdilər: a) Azərbaycan vətəndaşlarından doğulanlar; b) Azərbaycanlıya ərə gəlmiş əcnəbi qadın; c) on yeddi (17) yaşa çatmamış Azərbaycan vətəndaşını övladlığa götürən əcnəbi vətəndaş.

Cümhuriyyət Azərbaycan xalqının həyatında baş vermiş tarixi faciələrə də biganə qalmamışdır. Ümummilli liderimiz, Azərbaycan Respublikasının sabiq Prezidenti Heydər Əliyevin «Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında» 26 mart 1998-ci il Fərmanında qeyd edilmişdir ki, «Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandıqdan sonra 1918-ci ilin mart hadisələrinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Nazirlər Şurası 1918-ci il iyul ayının 15-də bu faciənin təhqiqi məqsədilə fəvqəladə istintaq komissiyasının yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Komissiya mart soyqırımını, ilkin mərhələdə Şamaxıdakı vəhşilikləri, İrəvan quberniyası ərazisində erməni millətçilərinin törətdikləri ağır cinayətləri araşdırdı. Dünya ictimaiyyətinə bu həqiqətləri çatdırmaq üçün Xarici İşlər Nazirliyi nəzdində xüsusi qurum yaradıldı. 1919-1920-ci illər mart ayının 31-i iki dəfə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən ümummilli matəm günü kimi qeyd edilmişdir. Əslində bu, azərbaycanlılara qarşı yürüdülmən soyqırımı və bir əsrdən artıq davam edən torpaqlarımızın işğal proseslərinə tarixdə ilk dəfə siyasi qiymət vermək cəhdi idi. Lakin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutu bu işin başa çatmasına imkan vermədi».

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hərbi quruculuq sahəsində atdığı addımları da uğurlu saymaq olar. Nazirlər Şurasının 3 iyul 1918-ci il tarixli qərarı ilə hərbi mükəlləfiyyət keçməkdən ötrü çağırış yaşı 19 yaş müəyyən olunmuşdu. Nazirlər Şurası 11 iyul 1918-ci il tarixdə «1894-1899-cu illərdə anadan olmuş islam dininə etiqad edən şəxslərin ordu sıralarına qəbul edilməsi haqqında» qərar qəbul etmişdi. Qərarın 3-cü bəndində göstərilirdi ki, hərbi mükəlləfiyyəti yerinə yetirməkdən imtina edən şəxslər hərbi vəziyyət qanunlarının bütün şiddəti ilə cəzalandırılacaqlar. Bu baxımdan «Azərbaycan» qəzetinin 15 sentyabr 1918-ci il tarixli 1-ci nömrəsində dərc olunmuş məlumat xüsusi maraq doğurur. Orada göstərilirdi ki, əyalətlərdən verilən məlumatlara görə yeni çağırışçıların ordu sıralarına qəbulu müvəffəqiyyətlə davam edir, Bakıya yaxın kəndlərin bütün döyüş qabiliyyətli kişiləri cəbhəyə göndərilmişlər, Nuxa (indiki Şəki) və Ərəş qəzalarından çağırılmış şəxslər artıq çoxdandır ki, Bakı ətrafındakı döyüşlərdə iştirak edirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan



Xalq Cümhuriyyəti dövründə hərbi nazir tərəfindən qəbul edilmiş əmrlərin də ordu quruculuğunun inkişafında, o cümlədən milli ordunun formalaşdırılmasında əhəmiyyəti az olmamışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti öz doğma yurd-uyularından didərgin düşmüş qaçqın və məcburi köçkünlərin qayğısına qalmağı da yaddan çıxarmamışdır. Belə ki, Cümhuriyyətin Parlamenti 8 yanvar 1920-ci il tarixdə «Qaçqınların ehtiyaclarının ödənilməsi haqqında» Qanun qəbul etmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti beynəlxalq münasibətlərdə də yüksək əxlaq nümunələri göstərmişdir. Məsələn, 11 mart 1920-ci il tarixdə hökumətin İşlər idarəsinin smetasından üç milyon (3000000) manat zəlzələdən zərər çəkmiş gürcü xalqına öz kömək məqsədi ilə ayrılması haqqında qanun qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən dövlətin iqtisadi müstəqilliyinin təmin edilməsi üçün gömrük xidmətinin mühüm əhəmiyyəti nəzərə alınaraq bu sahədə də bir sıra qanunlar qəbul edilmişdir. Parlamentin 18 yanvar 1920-ci il tarixdə qəbul etdiyi «Azərbaycan Respublikasında gömrük münasibətlərində sərhəd mühafizəsinin yaradılması haqqında Qanun», bundan əvvəl

1920-ci ilin birinci yarısında «Poylu» dəmiryol stansiyasında, Ağstafa gömrük postunun yaradılması haqqında qəbul etdiyi qanunlar, məhz gömrük xidmətinin təşkili istiqamətində mühüm əhəmiyyət kəsb edən qanunvericilik aktlarındanır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti məhsuldar işlədiyi dövrdə müstəqil respublikanın ədliyyə, məhkəmə, polis və prokurorluq orqanlarının yaradılmasına da xüsusi əhəmiyyət vermişdir. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Naziri cənab Fikrət Məmmədovun «Azərbaycan ədliyyəsi dünən və bu gün» məqaləsində göstərir: «Azərbaycan Demokratik Respublikasında ədliyyə sisteminin fəaliyyətinə xüsusi əhəmiyyət verilərək Ədliyyə Nazirliyi Cümhuriyyətin yaradılması ilə bir gündə – 1918-ci il may ayının 28-də təsis edilmiş və Xəlil bəy Xasməmmədov ilk ədliyyə naziri təyin olunmuşdur... Bütün görülən zəruri tədbirlərdən sonra Nazirlər Şurasının qərarları ilə 1918-ci il oktyabr ayının 1-də Bakı Dairə Məhkəməsinin və onun tərkibində prokurorluğun fəaliyyəti bərpa edilmişdir...».

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurasının 1 oktyabr 1918-ci il tarixli qərarı ilə anarxiya dövrünün (Bakı Kommunası dövrü nəzərdə tutulur) müxtəlif adlı məhkəmələri və məhkəmə funksiyalı komissiyaları ləğv edilmiş, Bakı Dairə Məhkəməsinin ona tabe olan idarələri, o cümlədən prokurorluğun

fəaliyyəti bərpa olunmuşdu. Məhz həmin tarix əsas götürülərək Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, Azərbaycan Respublikasının sabiq Prezidenti Heydər Əliyevin 17 iyul 1998-ci il tarixli Sərəncamı ilə hər il oktyabrın 1-nin Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu işçilərinin peşə bayramı kimi qeyd edilməsi qərara alınmışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının 14 noyabr 1918-ci il tarixli qərarı ilə «Azərbaycan Məhkəmə Palatası haqqında Əsasnamə» təsdiq edilmiş və Azərbaycan Məhkəmə Palatası yanında prokuror və onun müəyyən sayda müavini vəzifələri təsis olunmuşdur.

Nazirlər Şurasının «Dövlət dili haqqında» 27 iyun 1918-ci il tarixli qərarının qəbul edilməsi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixində ən parlaq səhifələrdən biridir.

1920-ci ilin yanvar ayının 11-də Paris Sülh Konfransında müttəfiq dövlətlər birliyi tərəfindən Azərbaycanın müstəqilliyi tanınmışdı. Fransada, İranda, Dağıstanda, Gürcüstanda və başqa ölkələrdə Respublikanın siyasi nümayəndəliyi artıq fəaliyyət göstərirdi. Azərbaycan həqiqətləri ingilis, fransız, rus, alman və sair dillərə çevrilərək çap olunub yayılırdı.

Cəmi iki ilə yaxın yaşamış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti zəngin dövlət quruculuğu təcrübəsi ilə milli dövlətçilik tarixində silinməz izlər qoymuş, xalqın qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını gücləndirmək, Respublikanın gələcək müstəqilliyi üçün etibarlı zəmin hazırlanmışdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılmasında əvəzsiz xidmətləri olan Məmmədəmin Rəsulzadənin, Fətəli Xan Xoyskinin, Həsən bəy Ağayevin, Əlimərdan bəy Topçubaşovun, Mehdi bəy Hacınskinin, Xəlil bəy Xasməmmədovun və qeyrilərin adlarını qədirbilən xalqımız tərəfindən unudulmur və onlar ehtiramla yad edilir. Məhz bu gün biz cəsarətlə deyə bilərik ki, Xalq Cümhuriyyəti rəhbərlərinin arzuları yalnız uzun zamandan sonra 18 oktyabr 1991-ci il tarixdə həyata keçirilmişdir və bu zaman Azərbaycan özünün dövlət müstəqilliyini bərpa etmişdir.

Memarı və qurucusu Heydər Əliyev olan müstəqil dövlətimiz böyük şəxsiyyətin Azərbaycan xalqına ən gözəl töhfəsidir. Heydər Əliyevin Şah əsəri olan müstəqil Azərbaycanı qoruyub yaşatmaq isə hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur. Onun Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla yerinə yetiriləcəyinə, xalqımızın daha xoşbəxt gələcəyə doğru inamla irəliləyəcəyinə heç bir şübhə yoxdur.